

Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsünün Tarihsel Gelişimi ve Türkiye Hayvancılığına Katkıları ^[1] ^[2]

Emine TÜRK MENOĞLU * Aşkın YAŞAR *

- [1] *Bu çalışma, Emine TÜRK MENOĞLU'nun Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 09202013 proje numarası ile desteklenen doktora tezinden kısmen özetlenmiştir*
- [2] *Bu çalışma "XXXIX. International Congress of the World Association for the History of Veterinary Medicine & III. National Symposium of the Turkish Association for the History of Veterinary Medicine & Professional Ethics" (20-23 Eylül 2010 Antalya-Türkiye)'de poster olarak sunulmuş ve "Abstract Book"da özet olarak yayımlanmıştır*
- * Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, TR-42003 Konya - TÜRKİYE

Makale Kodu (Article Code): KVFD-2010-2391

Özet

Bu çalışmanın amacı Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsünün tarihsel gelişimini, bölge ve ülke hayvancılığına katkılarını sergilemektir. Çalışmada retrospektif yöntem kullanılmıştır. Orta Anadolu Bölgesi Veteriner Aşı ve Serum Enstitüsü adıyla 28 Nisan 1950'de faaliyete geçen Kurumun 1968, 1969, 1987 ve 1994 yıllarında isim değişikliklerine uğradığı saptanmıştır. Kurumda, 1959-2007 yılları arasında 42.916 bakteriyolojik, 85.300 serolojik, 1.669 kuduz teşhis, 13.074 parazitolojik, 25.546 patolojik, 32.138 tavuk teşhis, 341.110 tavuk serolojik, 17.205 toksikolojik ve 16.778 virolojik marazi madde muayenesi yapıldığı tespit edilmiştir. Enstitüde, 91.755.769 doz enterotoksemi aşısı (1974-2007) üretildiği, 88 bilimsel araştırmanın (1985-2007) sonuçlandırıldığı; Enstitünün bilimsel yayın organı Veterinarium'da 256 makale (1990-2007) yayınlandığı belirlenmiştir. Sonuç olarak Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsünün tarihsel gelişim sürecinde Türkiye hayvancılığına ve halk sağlığına sağladığı katkılar nedeni ile gelecekte de faaliyetlerini sürdürmesinin yararlı olacağı ileri sürülebilir.

Anahtar sözcükler: *Halk sağlığı, Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü, Koruyucu hekimlik*

The Historical Development of Konya Veterinary Control and Research Institute and its Contributions to Animal Husbandry in Turkey

Summary

The purpose of this study is to exhibit historical development of Konya Veterinary Control and Research Institute, its contributions to regional and national animal husbandry. In this study, retrospective method was used. The institution was set up on 28th April 1950 as Middle Anatolia Region Veterinary Vaccine and Serum Institute. It was defined that the institution's name was changed in 1968, 1969, 1987 and 1994. It was confirmed that 42.916 bacteriologic, 85.300 serologic, 1.669 rabies diagnosis, 13.074 parasitological, 25.546 pathologic, 32.138 chicken diagnosis, 341.110 chicken serologic, 17.205 toxicological, and 16.778 virological morbid material examinations were carried out between 1959 and 2007. It was defined that 91.755.769 doses enterotoxaemia vaccine (1974-2007) were produced, 88 scientific research (1985-2007) were completed and 256 scientific articles (1990-2007) were published in the journal of the Institution, Veterinarium. As a result, during the historical development process Konya Veterinary Control and Research Institute contributed greatly to animal husbandry in Turkey and public health. Therefore, it can be claimed that it will be beneficial that the institution continue its activities in the future too.

Keywords: *Public health, Konya Veterinary Control and Research Institute, Preventive medicine*

GİRİŞ

Günümüzde hastalıklarla mücadele yöntemlerindeki büyük ilerlemelere, teşhis, sağaltım ve profilaksi yön-

temlerindeki önemli gelişmelere rağmen hastalıkların oluşturduğu problemler hala önemini korumaktadır.

İletişim (Correspondence)

+90 535 6455954

e_turkmenoglu@hotmail.com

Türkiye’de görülen enfeksiyöz hastalıkların insan ve hayvan sağlığı ile ülke ekonomisine zararı oldukça büyüktür ¹. Veteriner kontrol ve araştırma enstitüleri, tarihsel süreçte salgın hastalıklarla mücadelede yürütmüş oldukları teşhis hizmetleri, aşı, serum ve biyolojik madde üretimi ile önemli rol oynamışlardır ².

Veteriner kontrol ve araştırma enstitülerinin Türkiye’deki ilk örneği “Bakteriyolojihane-i Baytari”dir (1901) ³. Günümüzde Pendik (1914) ⁴, Etlik Merkez (1925) ⁱ, Bornova (1934) ⁵, Konya (1950) ⁱⁱ, Samsun (1950), Elazığ (1952) ⁱⁱⁱ, Adana (1964) ⁶ ve Erzurum (1966) ⁷ olmak üzere sekiz veteriner kontrol ve araştırma enstitüsü (VKAE) bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı Konya VKAE’nin tarihsel gelişimini, bölge ve ülke hayvancılığına katkılarını bilim tarihi perspektifinden ortaya koymaktır.

MATERYAL ve METOT

Araştırmanın materyalini Konya VKAE’nin kuruluşundan (1950) 2007 yılı sonuna kadar olan süreçteki arşiv belgeleri, periyodikleri ve laboratuvar kayıtları ile Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi ve Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Deontoloji Anabilim Dalı Arşivinden sağlanan ilk elden kaynaklar oluşturmuştur. Metodoloji olarak retrospektif yöntem uygulanmıştır.

BULGULAR

Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsünün 28 Nisan 1950’de ^{iv} Konya’da “Orta Anadolu Bölgesi Veteriner Aşı ve Serum Enstitüsü” ismiyle eski Ziraat Okulunun binalarında faaliyete geçtiği belirlenmiştir ^v.

Bölge hayvancılığının salgın, bulaşıcı ve paraziter has-

talıklardan korunması amacıyla Kurum, 1968’de “Veteriner Bakteriyoloji ve Araştırma Enstitüsü” haline getirilmiştir ^{vi}. Kurumun ismi Mart 1969’da “Konya Veteriner Bakteriyoloji ve Seroloji Enstitüsü” şeklinde değiştirilmiştir. Enstitü aynı yıl, döner sermayeli bir kurum haline getirilip bünyesinde genel bütçeyle idare edilen “Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü” faaliyete geçirilmiştir ^{vii}. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı bünyesindeki araştırma, kontrol, test ve üretim kuruluşlarının teşkilat ve çalışma esaslarının yeniden düzenlenmesiyle 1987’de Kurum “Konya Hayvan Hastalıkları Araştırma Enstitüsü” ismini alarak “Konu Araştırma Enstitüsü” haline gelmiştir ^{viii}. Kurum, 1994’te tekrar “Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü” ^{ix} ismini almıştır.

Konya VKAE’nin kuruluşundan itibaren teşhis faaliyetleri diğer laboratuvarlar faaliyete geçinceye kadar Teşhis Laboratuvarında yürütülmüştür. Teşhis Laboratuvarı günümüzde Bakteriyoloji Laboratuvarı olarak faaliyet göstermektedir ^x. Kurumda sırasıyla Kuduz Teşhis Laboratuvarı (1978) ^{xi} Toksikoloji Laboratuvarı (1984) ^{xii}, Patoloji Laboratuvarı (1990) ^{xiii}, Tavuk Hastalıkları Teşhis Laboratuvarı (1990) ^{xiv}, Parazitoloji Laboratuvarı (1992) ^{xv}, Epidemiyoloji Ünitesi (1995) ^{xvi} faaliyete geçmiştir. Moleküler Mikrobiyoloji Laboratuvarı enstitüler arasında ilk olarak 1999’da Konya VKAE’de kurulmuştur ^{xvii}. Enstitüde, Deney Hayvanları Ünitesinin 2002’de kurulması ^{xviii} kararlaştırılmıştır. Viroloji Laboratuvarı 2004’de faaliyete geçmiştir ^{xix}. Akreditasyon çalışmalarına 2005’de başlaması kararlaştırılan ^{xx} Konya VKAE 2001’den itibaren yürüttüğü Newcastle Hastalığı konusunda ulusal referans laboratuvarı olma görevini 2007’de Bornova VKAE’ye devretmiştir ^{xxi}.

Kurulduğu ilk yıllarda Konya, Niğde ve Nevşehir illerinden ^{8,9} sorumlu olan Konya VKAE günümüzde önemli miktarda hayvan varlığı bulunan ^{xxii} Afyon, Aksaray, Antalya, Burdur, Isparta, Karaman, Konya ve Niğde illeri-

ⁱ T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Cumhuriyet Döneminde Yapılan Haralar, Ahırlar ve Hayvan Hastalıklarıyla Mücadele Merkezleri Hakkında Hazırlanan Raporlar, Grafikler ve Fotoğraflar, Belge no: 030 10-187 285 1, 1946

ⁱⁱ Konya Valiliğinin 28 Ocak 1953 tarih ve 170 sayılı yazısı

ⁱⁱⁱ T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Damızlık Hayvan Listeleri, Tohumlanan İnek Sayıları, Veteriner Bakteriyoloji Enstitüleri ve Bölge Laboratuvarlarındaki Çalışmalar Belge no: 030 01-107 676 1, 1958

^{iv} bak. dipnot ii

^v Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü’nün 6 Eylül 1950 tarih ve 53947 sayılı yazısı

^{vi} Tarım Bakanlığının 19 Temmuz 1968 tarih ve 1202 sayılı oluru

^{vii} Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü’nün 23 Kasım 1968 tarih ve 110471 sayılı yazısı

^{viii} Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığının 09 Nisan 1987 tarih ve 29911 sayılı yazısı

^{ix} Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığının 28 Eylül 1994 tarih ve 1988 sayılı yazısı

^x Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Çalışma Raporları

^{xi} Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Kuduz Teşhis Laboratuvarı 1978 yılı çalışma raporu

^{xii} Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü 17 Eylül 1984 tarih ve 78

sayılı Fen Kurulu Kararı

^{xiii} Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü 27 Ocak 1990 tarih ve 20 sayılı Araştırma Komitesi Kararı.

^{xiv} Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü 02 Kasım 1990 tarih ve 27 sayılı Araştırma Komitesi Kararı

^{xv} Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Parazitoloji Laboratuvarı 1992 yılı çalışma raporu

^{xvi} Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü 21 Eylül 1995 tarih ve 95/9 sayılı Fen Kurulu Kararı

^{xvii} Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Arşivi

^{xviii} Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü 21 Haziran 2002 tarih ve 2002/3 sayılı Fen Kurulu Kararı

^{xix} Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Viroloji Laboratuvarı 2004 yılı çalışma raporu

^{xx} Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü 25 Mayıs 2005 tarih ve 2005/2 sayılı Fen Kurulu Kararı

^{xxi} bak. dipnot xvii

^{xxii} Türkiye ve Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü’nün bölgesel sorumluluk alanının 2007 yılına ait hayvan varlığı; Büyükbaş Türkiye 11 121 458, Konya Bölgesi 1 214 564; Küçükbaş Türkiye 31 748 651, Konya Bölgesi 4 539 68 Kanatlı; Türkiye 273 548 489, Konya Bölgesi 21 820 856’dır (Türkiye İstatistik Kurumu 2009)

ne hizmet vermektedir. Gerekli durumlarda diğer illerden gelen teşhis ve aşı taleplerini de karşılamaktadır. Bölgede kuş gribi ve kuduz gibi hastalıkların teşhisi yalnızca Konya VKAE’de yapılmaktadır ^{xxiii}. Kurumda yürütülen faaliyetler ve diğer gelişmeler aşağıda sunulmuştur.

Teşhis Faaliyetleri

Konya VKAE’de muayene edilen marazi madde miktarları **Tablo 1**’de sunulmuştur ^{xxiv}.

Tablo 1. Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü’nün teşhis çalışmalarının dağılımı, 1959-2007

Table 1. Distribution of diagnostic studies of Konya Veterinary Control and Research Institute, 1959-2007

Muayene Türü	1959-1969 *	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2001-2007	Toplam
Bakteriyoloji	4.279	4.557	5.225	13.046	15.809	42.916
Seroloji	29.289	8.100	9.363	8.561	29.987	85.300
Kuduz Teşhis		241	917	322	189	1.669
Parazitoloji				4.769	8.305	13.074
Patoloji				9.958	15.588	25.546
Tavuk Teşhis			2.837	15.226	14.075	32.138
Tavuk- Seroloji				173.146	167.964	341.110
Toksikoloji			659	9.202	7.344	17.205
Viroloji					16.778	16.778

*: 1959-1969 verileri 10,11 numaralı kaynaktan elde edilmiştir

Üretim Faaliyetleri

Çeşitli tarihlerde keçi ciğer ağrısı ve koyun çiçeği aşuları, antraks ve tetanoz serumları, sodyum selenit ^{10,11} ve distofajin ^{xxv} gibi biyolojik maddeler üretilen Konya VKAE’de günümüzde sadece enterotoksemi aşısı üretilmektedir. Bu üretim sorumluluk bölgesindeki illerin yanı sıra Türkiye’deki birçok ilin bu alandaki ihtiyacını karşılamaktadır (**Tablo 2**). Kurumda 1970’den itibaren “Enteroksemi Aşısı” ticari ismiyle imal edilen ^{xxvi} aşının ismi 2005’te alınan bir kararla “Enterokon” olarak değiştirilmiştir ^{xxvii}. Konya VKAE’nin Enterotoksemi Laboratuvarı çalışmaları **Tablo 2**’de sunulmuştur ^{xxviii}.

Tablo 2. Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü, Enterotoksemi Laboratuvarı çalışmaları, 1974-2007

Table 2. Konya Veterinary Control and Research Institute, Enterotoxaemia Laboratory studies, 1974-2007

Yıllar	Üretilen Aşı Miktarı (doz)	Sevkedilen Aşı Miktarı (doz)	Sevkedilen İl Sayısı
1974-1979	18.193.626		
1980-1989	39.251.601		
1990-1999	26.810.302	27.332.083	37
2000-2007	7.500.240	8.171.724	35

xxiii bak. dipnot xvii

xxiv Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Laboratuvarları Çalışma Raporları

xxv Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü 12 Kasım 1975 tarih ve 18 numaralı Fen Kurulu Kararı

xxvi bak. dipnot xvii

Veterinarium Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Dergisi

Konya VKAE, veteriner bilimleri ile ilgili bilimsel çalışmaların yer aldığı “Veterinarium Konya Hayvan Hastalıkları Araştırma Enstitüsü Dergisi”ni 1990’da yayımlamaya başlamıştır. Dergi, 1995 yılı birinci sayısından itibaren “Veterinarium Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Dergisi” ismiyle faaliyetini sürdürmektedir. Veterinarium’un ilk sayısından 2007 yılı sonuna

kadar 21 sayıdan oluşan 18 ciltte toplam 256 makale yayınlandığı belirlenmiştir ¹².

Araştırma Faaliyetleri

Bilimsel araştırma faaliyetlerine 1980’li yıllarda başlanan Konya VKAE’de, hayvan hastalıklarının epidemiyolojisi, kontrolü, eradikasyonu ve teşhisine; aşı, serum ve biyolojik maddeler için üretim teknikleri geliştirmeye ve halk sağlığına yönelik araştırmalar yürütülmektedir. Enstitüde yürütülüp sonuçları yayınlanan 88 (1985-2007) araştırma projesinin biri doktora tezi, ikisi uzmanlık tezi olup 13’ü uluslararası bilimsel dergilerde yayınlanmıştır ^{xxix}.

xxvii Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü 25 Mayıs 2005 tarih ve 2005/2 sayılı Fen Kurulu Kararı.

xxviii Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Enterotoksemi Laboratuvarı Çalışma Raporları

xxix bak. dipnot xvii

Eğitim Faaliyetleri

Konya VKAE'de veteriner hekimlere mesleki konular-daki son bilgileri aktarmaya ve sahada görülen sorunların çözümüne yönelik; gerektiğinde diğer enstitülerin personeline yeni laboratuvar teknikleri hakkında seminer ve eğitim programları düzenlenmekte; yetiştiricilere ise tespit edilen hastalıklarla ilgili koruyucu ve tedavi edici bilgiler aktarılmaktadır. Kurumda gerçekleştirilen ya da eğitici olarak Kurum personelinin katılmış olduğu 51 (2000-2007) hizmet içi, 15 (1990-2007) yurtdışı eğitim programı belirlenmiştir ^{xxx}.

Personel

Konya VKAE müdürlüğünü sırasıyla Cevad Gediz (1950-1953), Cevat Kumova (1953-1968) ^{xxxii}, İlhami Nazlıoğlu (1968-1978), Mikail Yenilmez (1978-1988), Dr. Muhammet Aksın (1988-1991) ve Mikail Yenilmez (1991-1998) yürütmüştür. Kurumda Dr. Adnan Öztürk, 1998'de başladığı Müdürlük görevini halen sürdürmektedir ^{xxxiii}. Kurumda görev yapan personelin dağılımı *Tablo 3*'te sunulmuştur.

muayene edilen marazi madde miktarı Etlik Merkez'de 220.296 ¹³, Pendik'te 171.077 adettir ^{10,11,14,15}. Konya'da ise bu değer 27.107 adet (*Tablo 1*) olup, diğer iki enstitüden daha düşük sayıda olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, kökleşmiş kurumlar olan Pendik ve Etlik Merkez Enstitülerinde bazı hastalıklar için özelleşmiş laboratuvarların ve uzman veteriner hekimlerin, bazı üst düzey test cihazlarının ve ulusal referans laboratuvarlarının Konya VKAE'den daha fazla sayıda olması ile açıklanabilir ^{13,14}. Bölgede kuş gribi ve kuduz hastalıklarının teşhisinin sadece Konya VKAE'de yapılıyor olması ^{xl} Enstitünün zoonoz hastalıklarla mücadelede bölge için önemli bir kurum olduğunun göstergesidir. Konya VKAE'nin gerektiğinde bölgesel sorumluluk alanı dışından gelen teşhis taleplerini de karşılaması ^{xli}, Kurumun Türkiye geneline hizmet ettiğini göstermektedir.

Konya VKAE'nin ürettiği enterotoksemi aşısının miktarı ve sevk edildiği il sayısı dikkate alındığında (*Tablo 2*) Enstitünün Türkiye'de geniş bir alanda küçükbaş hayvanlarda koruyucu hekimliğe yönelik bir katkısının olduğu ileri sürülebilir.

Tablo 3. Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsünün personel dağılımı ^{xxxiii}

Table 3. Distribution of staff of Konya Veterinary Control and Research Institute ^{xxxiii}

Yıllar	Uzman V. H.	V. H.	HSM/ Laborant	Diğer	Toplam
1960 *		1	1	10	12
1970 *		15		22	37
1990	5	6	4	33	48
2000	12	6	11	24	53
2007	12	16	2	26	56

Not: 1980 yılı personel bilgilerine ulaşılamamıştır. V. H: Veteriner Hekim, HSM: Hayvan Sağlık Memuru

* 1960, 1970 verileri 10, 11 numaralı kaynaktan elde edildi

TARTIŞMA ve SONUÇ

Konya VKAE, 28 Nisan 1950'de ^{xxxiv} "Orta Anadolu Bölgesi Veteriner Aşı ve Serum Enstitüsü" ^{xxxv} ismiyle faaliyete geçtikten sonra 1968 ^{xxxvi}, 1969 ^{xxxvii}, 1987 ^{xxxviii}, 1994 ^{xxxix} yıllarında isim değişikliklerine uğramıştır. Bu durumun Bakanlık tarafından Kurumun çalışma esaslarında yapılan değişikliklere paralel olarak olduğu ileri sürülebilir.

Bakteriyoloji laboratuvarlarında 1959-1999 yıllarında

Konya VKAE'de bilimsel araştırmalara geç başlanılmış olmakla birlikte Kurumda 1985-2007 yıllarında gerçekleştirilmiş araştırmalarla ^{xlii} veteriner hekimliğe bilimsel katkıda bulunulduğu; Enstitünün, yayımladığı Veterinarium Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Dergisi ile araştırmaların bilim dünyası ile paylaşılmasına aracılık ettiği iddia edilebilir.

Kurum tarafından düzenlenen eğitim programlarıyla bilimsel gelişmeler doğrultusunda veteriner hekimlerin mesleki bilgilerini güncellemesine ve yetiştiricilerin hayvanlarının sağlığı konusunda bilinçlenmesine katkıda

xxx bak. dipnot xvii

xxxii Türk Veteriner Hekimliği Biyografi Arşivi. Cevat Kumova Dosyası. AÜ Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, Ankara, 1967

xxxiii bak. dipnot xvii

xxxiv Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Çalışma Raporları

xxxv Konya Valiliğinin 28 Ocak 1953 tarih ve 170 sayılı yazısı

xxxvi Veteriner İşleri Genel Müdürlüğünün 6 Eylül 1950 tarih ve 53947 sayılı yazısı

xxxvii Tarım Bakanlığının 19 Temmuz 1968 tarih ve 1202 sayılı oluru

xxxviii Veteriner İşleri Genel Müdürlüğünün 23 Kasım 1968 tarih ve 110471 sayılı yazısı

xxxix Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığının 09 Nisan 1987 tarih ve 29911 sayılı yazısı

xli Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığının 28 Eylül 1994 tarih ve 1988 sayılı yazısı

xlii bak. dipnot xvii

xliii bak. dipnot xvii

xliiii bak. dipnot xvii

bulunulduğu ileri sürülebilir.

Konya VKAE'nin son yıllarda uzman veteriner hekim ve veteriner hekim sayısının arttığı tespit edilmiştir (*Tablo 3*). Bu durumun kurumun verimliliği açısından pozitif bir gelişme olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsünün tarihsel gelişim sürecinde teşhis, üretim, yayın, araştırma ve eğitim konularında yürütmüş olduğu çalışmalarla genelde ülke, özelde ise bölge hayvancılığının kalkınmasına ve halk sağlığına sağladığı katkılardan dolayı verimliliğini artırarak gelecekte de faaliyetlerine devam etmesinin Türkiye için bir gereklilik olduğu ileri sürülebilir.

KAYNAKLAR

- Aydın N:** Veteriner Halk Sağlığı ve Zoonozların Kontrolü. *Animal Enformasyon*, 10 (118): 64-77, 1994.
- Serpen A:** Bakanlıktaki Yeniden Yapılanma Sürecinde Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitülerinin Durumu, Gelecekte Bilgi Toplumundaki Yeri. <http://www.izmir-vho.org/dosyalar/Enstit%C3%BCLer.doc>. *Erişim Tarihi:* 12 Ağustos 2008.
- Şefik:** Pendik Bakteriyojoloji Baytari Enstitüsü. *Ziraat Gazetesi*, s. 734-742, 1933.
- Kolaylı Ş:** Pendik Veteriner Bakteriyojoloji Enstitüsü'nün tarihi üzerinde kısa bir açıklama. *Pendik Vet Kontrol Araşt Enst Derg*, 19-20, 1967.
- Bekman M:** Türkiye'de Veteriner Hekimliği. *Türk Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*, 26 (122-123): 3249-3288, 1956.
- Anonim:** Adana Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü. Enstitümüz. <http://adana.vet.gov.tr/enstitumuz.html>. *Erişim Tarihi:* 21 Eylül 2009.
- Anonim:** Erzurum Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü. <http://erzurum.vet.gov.tr/>. *Erişim Tarihi:* 07 Eylül 2009.
- Anonim:** Konya İl Yıllığı 1966-1967. s. 424-425, Güzel Sanatlar Matbaası, Konya, 1967.
- Anonim:** Konya İl Yıllığı 1973 Cumhuriyetin 50. Yılında. s. 594, Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, 1973.
- Anonim:** Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü Veteriner Çalışmaları ve Hayvancılık İstatistikleri, 1957-1966. s. 214-219, Ankara, 1970.
- Anonim:** Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü Veteriner Çalışmaları ve Hayvancılık İstatistikleri 1967-1970. s. 126-139, Ankara, 1973.
- Anonim:** Veterinarium, Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enst Derg, 1990-2007.
- Öztürk R, Yerlikaya H:** Etlik Merkez Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsünün Tarihçesi. *YYÜ Vet Fak Derg*, 12 (1-2): 59-63, 2001.
- Anonim:** Pendik Veteriner Mikrobiyoloji Dergileri, 1969-2000.
- Anonim:** Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü Hayvan Sağlığı İstatistikleri 1982-1989. 145-183, Ankara, 1991.